

I framtidens skugga

42 kapitel om politik, medier och samhälle

Lennart Weibull Henrik Oscarsson Annika Bergström
(red)

SVENSKA FOLKETS ÅSIKTER OM VINDKRAFT

PER HEDBERG

Världens el-produktion från vindkraft domineras av ett fåtal länder. Förra året stod tio länder för 86 procent av samtliga länders vindkraftskapacitet. Kina stod för en dryg fjärdedel (26 procent) och USA för en femtedel (20 procent). I Europa är Tyskland och Spanien de två överlägset dominerande länderna. I dessa två länder producerades det tillsammans lika mycket el från vindkraft som i USA. I Tyskland genererade vindkraften 2011 29 000 MW och i Spanien 22 000 MW. Motsvarande siffra för Sverige var 3 000 MW. Kina, USA, Tyskland och Spanien stod tillsammans för 67 procent av världens sammanlagda vindkraftskapacitet 2011 (Global Wind Energy Council 2012). Danmark toppar listan över vindkraftskapacitet per capita följd av Spanien, Portugal, Tyskland, Falklandsöarna, Irland och Sverige. Danmark toppar även listan över vindkraftskapacitet per kvadratkilometer följd av Tyskland, Holland, Spanien, Portugal och Belgien. Här återfinns Sverige på 17 plats med Kina omedelbart före sig och USA omedelbart efter sig (World Wind Energy Association 2011).

Trots en ökad utbyggnadstakt av vindkraften under de senaste åren är vindkraftens del i det svenska energisystemet ännu bara i sin linda. Riksdagens mål till 2020 innebär en kraftig utbyggnad. Om målen uppfylls kommer vindkraften fram till 2020 att femdubblas jämfört den kapacitet den står för i idag (Helker Lundström 2012).

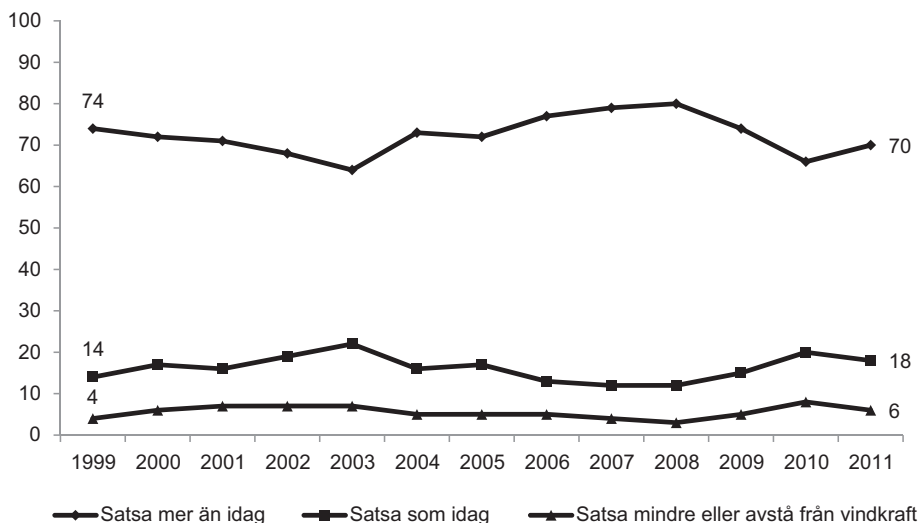
I det följande frågar vi oss hur svenska folket ser på en utbyggnad av vindkraften. Överensstämmer riksdagens positiva syn med svenska folkets inställning till en ökad satsning på vindkraft och hur skiljer sig opinionen i vindkraftsfrågan åt bland personer med olika sociala och politiska gruppstillhörigheter. Under de två-tre senaste åren har det för svenska förhållanden skett en snabb utbyggnad av vindkraften, från 1161 vindkraftsverk 2008 till 2047 2011 (Energimyndigheten 2012). En intressant fråga är om det ökade antalet vindkraftverk i det svenska landskapet har inneburit att svenska folkets inställning till vindkraft har förändrats.

Svenska folkets åsikter om vindkraft

I SOM-undersökningarna har vi sedan 1999 ställt en fråga om den svenska utbyggnaden av vindkraft.¹ Frågan handlar om hur mycket vi skall satsa på vindkraften under de närmaste 5-10 åren. Skall vi satsa mer än idag, ungefär som idag, mindre än idag eller skall vi avstå från vindkraften som energikälla. I frågan ingår även ett svarsalternativ för "ingen åsikt". I figur 1 redovisas resultaten åren 1999 till 2011.

Figur 1 Andel som vill satsa mer, satsa som idag eller satsa mindre på vindkraft 1999-2011 (procent)

Fråga: "Hur mycket bör vi i Sverige satsa på nedanstående energikällor under de närmaste 5-10 åren? /vindkraft"

Kommentar: Svarsalternativen är "satsa mer än idag", "satsa ungefär som idag", "satsa mindre än idag", "helt avstå från energikällan" och "ingen åsikt". Andelen som svarar att de saknar åsikt har varierat mellan 5-8 procent. De särredovisas inte i figuren. För ytterligare detaljer se Hedberg och Holmberg 2012.

En överväldigande majoritet bland svenska folket vill satsa på vindkraften som energikälla. Så har det sett ut sedan SOM-mätningarna startade 1999. I den senaste mätningen 2011 önskar 70 procent satsa mer på vindkraft än vad som görs idag och 18 procent satsa ungefär lika mycket som idag. Endast 6 procent ville satsa mindre eller helt avstå från vindkraften som energikälla. Andelen som vill satsa mer på vindkraft har varierat mellan som minst 64 procent 2003 och som mest 80 procent 2008, alltså ett variationsspann på 16 procentenheter. Resultaten i figur 1 visar att variationen återfinns mellan de två "positiva" svarsalternativen – satsa mer än idag och satsa ungefär som idag, medan andelen för de två negativa svarsalternativen har förblivit stabil. När andelen som vill satsa mer på vindkraft sjunker ökar andelen bland dem som vill satsa ungefär som idag och när andelen som vill satsa mer på vindkraft ökar sjunker andelen som vill satsa ungefär som idag. Slår vi samman dessa båda svarsalternativ finner vi att andelen som vill satsa mer eller lika mycket som idag var som lägst 86 procent 2003 och som högst 92 procent 2008, alltså ett variationsspann på 6 procentenheter. Andelen som vill satsa mindre än idag har

varierat mellan 2 procent 2008 och 7 procent 2010 medan de som helt vill avstå från vindkraften som energikälla har legat stabilt på 1-2 procent under hela perioden.

Vi kan konstatera att det avtagande stödet för att satsa mer på vindkraften från 2008 har brutits i 2011 års mätning. Mellan 2008 och 2010 minskade stödet för att satsa mer på vindkraft med 14 procentenheter från 80 procent 2008 till 66 procentenheter 2010. I den senaste mätningen har stödet ökat något igen – till 70 procent. Det är dock 10 procentenheter under toppnoteringen 2008. I takt med att vindkraften byggs ut är det inte orimligt att spekulera i att andelen som vill satsa mer med tiden blir färre. Möjligtvis har vi redan sett toppnoteringen bland dem som vill satsa mer på vindkraft. Man kan också spekulera i att det ökade stödet för vindkraften 2011 har sin orsak i Fukushimaolyckan. Sören Holmberg visar att det finns en klar Fukushima-effekt när det gäller inställningen till kärnkraft (se Holmberg 2012a). Det är inte omöjligt att det minskade stödet för kärnkraften 2011 innebar ett ökat stöd för vindkraften.

Hur ser då stödet för en ökad satsning ut inom olika sociala och politiska grupperingar? Finner vi åsiktsmässiga skillnader mellan t ex kvinnor och män, mellan unga och gamla, mellan låg och högutbildade och mellan personer med olika partipolitiska preferenser? I tabell 1 redovisas hur olika sociala och politiska egenskaper strukturerar åsikterna när det gäller hur mycket vi ska satsa på vindkraft.

Åsikter om vindkraft och social bakgrund

Resultaten visar att sociala bakgrundsvariabler som kön, ålder, utbildning och stad-land har föga betydelse för inställning till att satsa mer eller mindre på vindkraft. Sambanden är och har varit mycket svaga. Kvinnor har varit något mer positiva till vindkraft än män, men skillnaden mellan kvinnor och män har genom åren endast utgjorts av några enstaka procentenheter. I 2011 års undersökning svarar 71 procent bland kvinnor att de vill satsa mer medan motsvarande siffra bland män är 69 procent. Åldersmässigt visar resultaten att gruppen mellan 31-60 år är något mer positiva jämfört med yngre och äldre, +4 respektive +7 procentenheter 2011. När det gäller utbildning tenderar högutbildade att vara något mer positiva till vindkraft jämfört med låg- och medelutbildade. Det gäller dock inte vid samtliga måttillfällen. I den senaste mätningen är det dock 74 procent bland de högutbildade som vill satsa mer än idag jämfört med 66 procent bland både låg- och medelutbildade. Vid samtliga måttillfällen utom 2009 och 2010 återfinns det största stödet för att satsa mer bland personer boende på ren landsbygd. I 2011 års undersökning är stödet på ren landsbygd 75 procent, i större städer 71 procent, i de tre storsstäderna 69 procent och i mindre tätorter 67 procent. Vi kan också konstatera att stödet för en ökad satsning ökat i samtliga sociala grupper mellan 2010 och 2011, undantaget bland personer boende i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Huvudresultatet när det gäller sambanden mellan olika sociala egenskaper och inställning till hur mycket som bör satsas på vindkraften är att de är svaga. Eller

Tabell 1 Andel positiva till att satsa mer på vindkraft efter social och politisk gruppstillhörighet 1999-2011 (procent)

	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11
kön													
man	72	71	70	65	63	72	71	76	79	81	72	64	69
kvinnor	75	73	73	70	65	73	73	79	80	79	76	67	71
ålder													
15-30	69	75	69	67	62	70	69	70	78	76	73	65	69
31-60	76	73	77	70	70	79	75	81	83	84	79	71	73
61-85	72	68	63	62	54	63	68	74	75	76	66	57	66
utbildning													
grundnivå/obligatorisk	71	71	67	67	59	66	67	74	74	75	67	57	69
mellannivå	74	73	71	68	64	75	72	76	79	79	71	67	69
universitet/högskola	74	72	77	68	71	76	76	82	84	85	80	70	74
bostadsort													
ren landsbygd	80	83	80	72	73	81	77	83	83	83	72	68	75
mindre tätort	77	72	71	70	62	74	74	77	79	78	72	60	67
stad, större tätort	70	70	70	67	63	69	72	77	79	80	75	66	71
de tre storstäderna	74	65	69	65	61	76	64	72	81	81	76	70	69
partisympati													
V	86	81	85	80	75	82	74	82	88	86	82	84	69
S	72	72	70	66	62	70	73	78	78	81	76	62	71
MP	87	84	87	86	77	92	90	89	94	88	79	84	86
C	80	90	80	79	76	82	82	89	85	93	79	71	82
FP	84	81	78	70	63	69	72	67	81	77	78	64	67
KD	72	69	72	70	66	68	68	83	80	77	77	71	64
M	63	59	62	48	54	65	67	70	78	77	68	62	67
SD	--	--	--	--	--	--	--	68	68	68	66	51	65
FI	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	77	58	--
PP	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	69	68	--
Övriga	72	86	73	64	67	75	61	72	74	73	78	60	58
vänster-höger dimension													
klart till vänster	87	81	76	75	79	83	77	84	86	83	82	77	82
något till vänster	77	79	79	74	69	80	79	85	83	86	80	70	71
varken eller	72	73	69	65	63	69	70	73	77	79	70	64	66
något till höger	71	68	69	64	59	71	72	77	80	78	74	66	72
klart till höger	61	54	63	56	57	63	59	68	75	72	66	57	63
politiskt intresse													
mycket intresserad	75	68	68	68	70	72	77	80	82	80	75	66	75
ganska intresserad	76	73	75	67	65	76	74	80	82	83	76	67	72
inte särskilt intr.	73	74	70	71	64	71	71	75	78	76	75	66	69
inte alls intresserad	57	64	61	57	49	66	61	58	69	75	64	55	61
kärnkraftsåsikt													
avveckla kärnkraften	84	87	84	81	83	86	88	88	91	86	85	81	83
använd kärnkraften	63	59	64	59	56	67	66	74	76	79	72	60	65
samtliga	74	72	71	68	64	73	72	77	79	80	74	66	70

Kommentar: För frågeformulering, se figur 1. Personer som inte besvarat frågan ingår ej i procentbasen. När det gäller frågan om kärnkraftsåsikt skiljer sig frågeformuleringen år 2000 - 2004 något åt från formuleringen åren 1996-1999. Svartalernativet "avveckla kärnkraften senast till år 2010" ändrades 2005 till "avveckla kärnkraften snarast". För Feministiskt Initiativ och Piratpartiet redovisas inget resultat 2011 eftersom de i analysen utgjorde för få personer, 5 respektive 6 personer. I tabellen återfinns FI och PP sympatisörer i kategorin "övriga".

annorlunda uttryckt; oavsett social bakgrund tenderar svenska folket ha likartade åsikter om hur mycket vi bör satsa på vindkraft i framtiden.

Åsikter om vindkraft och politisk hemvist

När det gäller politisk grupptillhörighet är sambanden också svaga, dock inte lika svaga som de sociala egenskaperna uppvisade. När det gäller partisympati har sympatisörer till de "gröna" partierna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Vänsterpartiet varit mer positiva till vindkraft jämfört med sympatisörer till de övriga partierna. Så har varit fallet vid tio av de tretton mätillfällena sedan starten 1999. Undantagen är 1999 då folkpartister var något mer positiva än sympatisörer till Centerpartiet, 2010 då kristdemokrater var lika positiva som sympatisörer till Centerpartiet och 2011 då socialdemokrater var något mer positiva jämfört med vänsterpartister. Resultaten från SOM-undersökningen 2011 visar att sympatisörer till de flesta partierna blivit något mer positiva till vindkraft jämfört med 2010. Det gäller dock inte sympatisörer till Vänsterpartiet, Kristdemokraterna och "övriga partier".²

När det gäller vänster-högerideologi återfinns ett samband som visar att personer som placerar sig till vänster är mer positiva till vindkraft jämfört med personer som placerar sig till höger. Mönstret återfinns vid samtliga undersökningstillfällen sedan 1999. Dock utgör resultaten från 2011 ett litet undantag såtillvida att personer som placerar sig något till höger är lika positiva (72 procent) som personer som placerar sig något till vänster (71 procent). Resultaten i tabell 1 visar också att personer som är mycket eller ganska intresserade av politik är mer angelägna att satsa mer på vindkraft jämfört med personer inte är särskilt intresserade eller inte alls intresserad av politik. Resultaten visar också en koppling till kärnkraftsattityd. Sedan 1999 har det vid varje mätillfälle varit så att personer som vill avveckla kärnkraften är mer positiva till att satsa mer på vindkraft jämfört med personer som vill använda kärnkraften. I den senaste undersökningen är det 83 procent bland kärnkraftsmotståndarna som ville satsa mer på vindkraft. Motsvarande siffra bland kärnkraftsanshängarna är 65 procent. När det gäller hur människor med olika social och politisk bakgrund ser på vindkraft är det värt att notera att det inom samtliga grupper återfinns en betydande majoritet för att satsa mer på vindkraften än vad som görs idag.³

Åsikter om vindkraft och andra energikällor

Liksom tidigare undersökningar visar resultaten från 2011 att vindkraften är en populär energikälla. Men hur är synen på andra energikällor, vilka anser man det bör satsas på i framtiden och vilka anser man vi bör satsa mindre på eller avstå ifrån.⁴ Resultaten från SOM-undersökningarna visar att det bara finns en energikälla som folket anser det skall satsas mer på än vindkraft och det är solenergi. Visserligen ingick inte frågan om solenergi i 2011 års undersökning men vid samtliga tidigare mätningar har solenergin varit något populärare än vindkraft. I den nationella SOM-

undersökningen 2011 är rangordningen följande när det gäller vilka energikällor vi bör satsa mer på än idag; vindkraft 70 procent, vågkraft 60 procent, biobränslen 48 procent, vattenkraft 46 procent, fossil-/naturgas 22 procent, kärnkraft 12 procent och kol 2 procent.⁵ Den mest impopulära energikällan är kol som 52 procent helt vill avstå ifrån. Därefter följer kärnkraften som 21 procent helt vill avstå ifrån (Hedberg och Holmberg 2012).⁶

Åsikter om vindkraft i områden där den expanderar

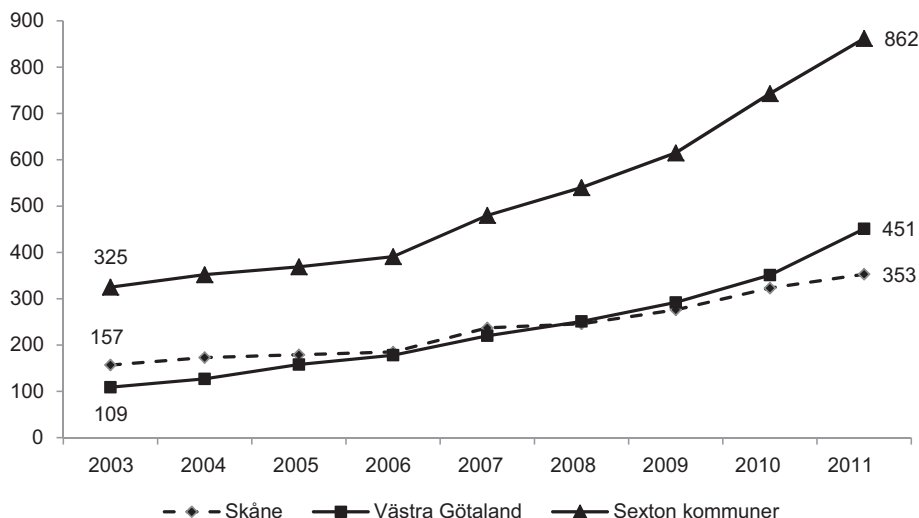
Trots att vindkraften är en populär energikälla vet vi att den på sina håll väcker mycket starka lokala protester och uppmärksammas i lokala medier. Det handlar då ofta om hur vindkraften påverkar landskapet och miljön, särskilt vid planeringen och uppförande av stora anläggningar. I och med projektering för ny vindkraft och byggande av fler vindkraftverk kan motståndet komma att öka. Ett exempel är Föreningen Svenskt Landskapsskydd som växer i medlemsantal och som på sin hemsida bl a skriver *"Vi efterlyser en diskussion där man inser att vindkraften inte bara är "en oändlig och ren energi" utan att den ibland också väcker negativa känslor hos dem som drabbas"*.⁷

Frågan är om vi kan identifiera det växande lokala motståndet i våra rikstäckande SOM-undersökningar. Svaren på intervjufrågan om hur mycket vi skall satsa på olika energislag innehåller olika komponenter; en som gäller attityd till energislagen, en annan som handlar om bedömning av redan tillgängliga resurser från energikällan och en tredje som uppmärksammar behovet av ytterligare utbyggnad. Det handlar alltså om att bland annat besvara frågorna om hur mycket vi har, om hur mycket vi behöver och vilken inställning man har till energikällan. Antagandet i det följande bygger på att vi i områden med en kraftigt utbyggd vindkraft också skall finna en större andel som *inte* anser att vi bör satsa på mer vindkraft än vi gör idag. En sådan nedgång lämnar det relativt fritt för tolkningar efter frågeställningens olika komponenter. Den kan bero på attitydförändringar när väl vindkraftverken placeras ut i naturen men den kan lika gärna tolkas i termer av "mättnads-effekter" utifrån verklighetsbedömningar av vad som behövs och vad som installerats.

I Energimyndighetens statistik redogörs för i vilka län och i vilka kommuner som vindkraften expanderat mest sedan 2003 (Energimyndigheten 2012). I Figur 2 redovisas utvecklingen i de två län med flest vindkraftverk 2011 samt sammanslaget för de sexton kommuner med fler än 30 vindkraftverk 2011.

Sedan 2003 har antalet vindkraftverk ökat från 675 till 2047 år 2011. Mellan åren 2003 till 2011 har det alltså installerats 1372 nya vindkraftverk. De två län med flest vindkraftverk 2011 var Västra Götaland med 451 och Skåne med 353. Sedan 2003 har 342 vindkraftverk tagits i bruk i Västra Götaland och 196 i Skåne. I figur 2 redovisas även antalet vindkraftverk i de kommuner som 2011 hade fler än 30 vindkraftverk i bruk. Mellan 2003 och 2011 har antalet vindkraftverk ökat från 325 till 862. Av figur 2 framgår också att utbyggnadstakten varit något snabbare under den senare delen av perioden.

Figur 2 Antal vindkraftverk i Skåne, i Västra Götaland och i de sexton kommuner med fler än 30 vindkraftverk 2011 (procent)

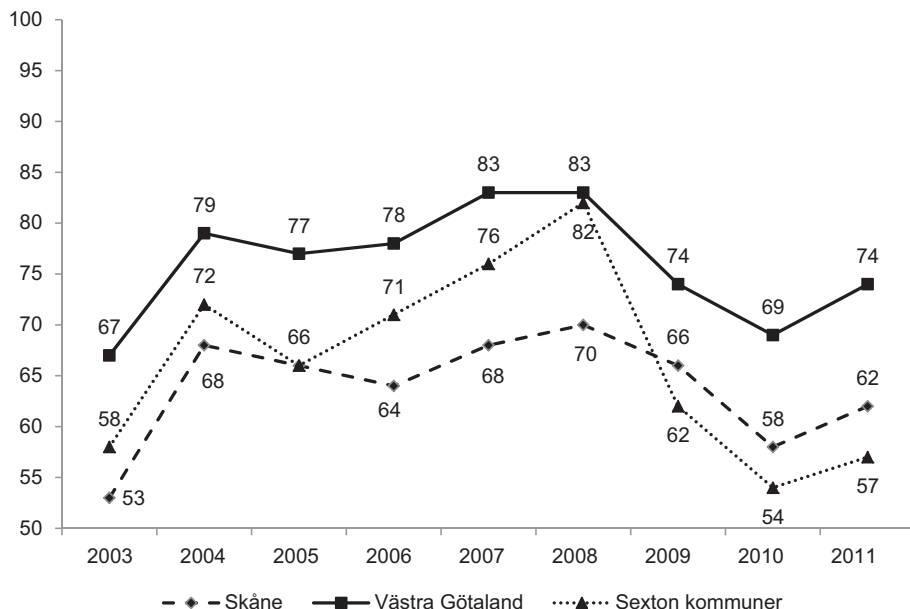

Kommentar: De sexton kommuner med flest vindkraftverk 2011 är Gotland, Laholm, Strömsund, Mjölby, Malmö, Falkenberg, Eslöv, Åsele, Vara, Falköping, Mellerud, Mörbylånga, Borgholm, Tanum, Kristianstad, och Dorotea. Källa: Energimyndigheten 2012.

I figur 3 redovisas andelen som vill satsa mer på vindkraft i Skåne, i Västra Götaland och i de sexton kommuner som har fler än 30 vindkraftverk 2011.⁸ Resultaten visar ett tidigare känt fenomen nämligen att man i Skåne inte är lika positiva till att satsa på vindkraft som i riket som helhet. Jämför vi kurvorna för Västra Götaland och Skåne följer de varandra med ungefär samma årliga variation under hela perioden. Om vårt antagande skall stämma bör viljan att satsa mer på vindkraft avta med utbyggnadstakten i länen. Så verkar dock inte vara fallet. Kurvorna för Västra Götaland och Skåne följer motsvarande kurva för hela landet. Sedan 2008 har andelen bland hela svenska folket som vill satsa mer på vindkraft minskat med 10 procentenheter. För Västra Götaland och Skåne är motsvarande siffror 9 respektive 8 procentenheter. I vårt SOM-material grundat på ett rikstäckande urval återfinns alltså inte det förmodade sambandet, åtminstone inte på länsnivå.⁹ Ser vi däremot på resultaten för de kommuner med flest vindkraftverk 2011 kan vi ana att det möjligen ligger något i antagandet om ett avtagande stöd för att satsa mer på vindkraft ju mer vindkraftverken byggs ut. I de sexton kommunerna med flest vindkraftverk är det 82 procent som ville satsa mer på vindkraft 2008. Motsvarande siffra är 57 procent 2011, ett tapp på hela 25 procentenheter. Tappet bland dem som vill satsa mer är 15 procent större i kommuner med mycket vindkraft än på riksplanet. Det ligger lite i frågeställningens natur att utbyggnaden av vindkraften någon gång när

ett tröskelvärde då människor anser den vara tillräckligt utbyggd. Det är möjligtvis det vi kan ana i analysen av de kommuner med flest vindkraftverk i landet. Mycket vill inte ha mer.

Figur 3 Andel som vill satsa mer på vindkraft i Skåne, i Västra Götaland och i de sexton kommuner med fler än 30 vindkraftverk 2011 (procent)

Kommentar: I län med förhållandevis få vindkraftverk (färre än 30 2011) var andelen som vill satsa mer på vindkraft 2003 63 procent, 2004 70 procent, 2005 71 procent, 2006 76 procent, 2007 82 procent, 2008 81 procent, 2009 74 procent, 2010 67 procent och 2011 71 procent. De län med färre än 30 vindkraftverk 2011 var Stockholm, Uppsala, Södermanland, Kronoberg, Värmland, Västmanland, Gävleborg och Västernorrland. I riket som helhet var andelen som vill satsa mer på vindkraft 2003 64 procent, 2004 73 procent, 2005 72 procent, 2006 77 procent, 2007 79 procent, 2008 80 procent, 2009 74 procent, 2010 66 procent och 2011 70 procent.

Den satsning på vindkraft som beslutats av riksdagen har ett kraftigt stöd i svensk opinion. Vindkraft är en mycket populär energikälla. Endast solenergi är populärare i svenska folkets ögon. I SOM-undersökningen 2011 stödjer 88 procent den satsning som görs idag eller vill satsa mer än vad som görs idag. Gruppen som ville satsa mer än idag omfattar 70 procent av befolkningen. En fråga som framtiden får besvara är vad som sker i opinionen när de omfattande utbyggnadsplanerna realiserar. Vi kan redan nu se en tendens till att stödet för vindkraften sjunker i vindkraftstäta kommuner. Men trots det är det fortfarande 2011 en majoritet som vill satsa mer på vindkraft i dessa kommuner.

Noter

- ¹ Mätningarna av svenska folkets inställning till olika energikällor ingår i forskningsprojektet *Energiopinionen i Sverige* som finansieras av Energimyndigheten.
- ² Bland Vänsterpartiets sympatisörer svarar 69 procent att de vill satsa mer på vindkraft än vad som görs idag. Detta är en förvånansvärt låg siffra som får tolkas med viss försiktighet. Slumpen kan ha spelat in. Motsvarande resultat har de flesta tidigare år legat på drygt 80 procent. Jämfört med resultatet från 2010 innebär det en minskning med -15 procentenheter.
- ³ I gruppen som vill satsa mindre på vindkraft eller avstå från energikällan finner vi vid en jämförelse med dem som vill satsa mer/som idag en överrepresentation av män, äldre personer, personer som placerar sig till höger i politiken, personer som är mycket politiskt intresserade och personer som vill använda kärnkraften.
- ⁴ Se Holmberg 2012b för en analys hur åsiktsmönstren hänger samman när det gäller synen på de olika energikällorna.
- ⁵ Frågorna om solenergi och olja ställdes inte 2011 men resultaten för dessa två energikällor var 2010 81 respektive 2 procent.
- ⁶ Resultaten från SOM-undersökningen 2010 visar att 22 procent helt vill avstå från olja som energikälla.
- ⁷ <http://www.landskapsskydd.se/artikel/vindkraft>. Se även Ny Teknik 2012.
- ⁸ De 16 kommuner med flest vindkraftverk 2011 är Gotland, Laholm, Strömsund, Mjölby, Malmö, Falkenberg, Eslöv, Åsele, Vara, Falköping, Mellerud, Mörbylånga, Borgholm, Tanum, Kristianstad, och Dorotea. Källa: Energimyndigheten
- ⁹ Om vi istället för att jämföra Skåne och Västra Götaland med hela landet och gör motsvarande jämförelse med områden där vindkraftsutbyggnaden ännu inte tagit fart så finner vi inte heller några större skillnader. I de län som 2011 hade färre än 30 vindkraftverk var det 2008 81 procent som ville satsa mer på vindkraft. Den siffran sjönk till 71 procent 2011, -10 procentenheter.

Referenser

- Energimyndigheten (2012). *Vindkraftsstatistik 2011, ES 2012:02*. Eskilstuna: Statens Energimyndighet.
- Föreningen svenskt landskapsskydd (2012). <http://www.landskapsskydd.se/artikel/vindkraft>
- Global Wind Energy Council (2012). *Global Wind Statistics 2011*.
- Hedberg, Per och Holmberg, Sören (2012). *Åsikter om energi och kärnkraft*. Göteborg: SOM-institutet.

- Helker Lundström, Annika (2012). Vindkraften kan fem-dubblas. I Bergstrand, Mats (red) *Upplyst eller utfrys – en antologi om energimarknaden*.
- Holmberg, Sören (2012a). Fukushimaeffekten. I Weibull, Lennart, Oscarsson, Henrik och Bergström, Annika (red). *I skuggan av framtiden*. Göteborg: SOM-institutet.
- Holmberg, Sören (2012b). En resa med kärnkraftsopinionen. I Bergstrand, Mats (red) *Upplyst eller utfrys – en antologi om energimarknaden*.
- Ny Teknik (2012). *Motståndet mot vindkraften växer*. http://www.nyteknik.se/nyheter/energi_miljo/vindkraft/article2498154.ece
- World Wind Energy Association (2011). *World Wind Energy Report 2010*.